A CELEBRATION OF SACRED POETRY

Mare Andrada
PhD Student, „Petru Maior" University of Tîrgu-Mureş

Abstract: The subject of this study shows how humans did not only inherit their forefathers' beliefs, but also their ideas, and explains how poets were able to embody reality by means of artistic symbols that reflected such elements of their lives as emotions and objective mental states. The sacred space and the symbolic of the centre are essential for sacred writing. The Sacred has become a key term in recent writings, and what is at its core is often astonishingly undefined, open and ambivalent.Important theories of the Sacred have been articulated in the 20th century by Otto, Eliade, Caillois, Girard, Ricoeur etc. This study discusses about a range of images and texts in order to understand the notion of the sacred – in the past and today.

Keywords: spirituality, Divinity, concepts of the sacred, mystycism, poems

În agitatul spațiu al literaturii postbelice, sacrul creează un orizont în care refugiul în liniște este căutat necontenit de zbuciumatul suflet omenesc. Astfel, evadarea în sacru este șansa sufletului de a-și descoperi identitatea pierdută în timpurile biblice. Atât preocupările filosofice cât și cele de fenomenologie religioasă cu privire la noțiunea termenului *sacru* își au originea în filosofia secolului al XIX-lea. De la însemnătatea sacrului în raport cu divinul și până la a-l separa de religie, accepțiunile date acestei categorii sunt numeroase și variate. Termenul de „sacru" își are originea etimologică în lat. „sacrum", şi înseamnă „ceea ce nu poate fi atins fără a întina, sfânt".[1] Sacralitatea adună împreună primitivi şi moderni, raţiune şi realitate supranaturală, timp şi spaţiu, inform, amorf şi omogen. Deoarece lumea în care trăim a fost întotdeauna încărcată de valori religioase, indiferent de crizele cu care s-a confruntat istoria, se cuvine să creionăm o schiță a modului în care sacrul a fost perceput de cei care l-au teoretizat.

Lumea în care trăim a fost întotdeauna încărcată de valori religioase, iar forța cu care este realizat sacrul este mereu gata să se răspândească în afara lui, să se scurgă. Prin acest fapt, protecţia sacrului este deosebit de importantă. Acesta trebuie apărat de orice tangență din partea profanului, deoarece capacitatea celui din urmă este de a altera, de a-l face să-şi piardă însuşirile specifice. Sacrul este un izvor al oricărei eficacităţi, pe când profanul nu poate fi decât disprețuit. Opoziţia dintre sacru şi profan permite definirea unuia în raport cu celălalt prin simpla negare, fiind comună tuturor abordărilor, însă fiecare ştiinţă se raportează la sacru în mod diferit.

Pentru Otto, religia intră în sfera raţionalului, dar cu toate acestea, sacrul nu poate fi cuprins în concepte deoarece sacrul este mister care se poate revela doar prin experienţa trăită. Astfel, conceptele devin incapabile de a surprinde sacrul. Dacă raţionalul este reprezentat de un lucru înţeles clar, atunci esenţa divinităţii poate fi desemnată drept raţională, iar religia care afirmă şi recunoaşte acest concept este şi ea o religie raţională. Numai prin acest aspect este posibilă „credinţa înţeleasă ca o convingere cristalizată în concepte clare şi opusă simplului sentiment"[2]Raţionalismul este de fapt acceptarea miracolului, iar între „raţionalism şi contrariul său există mai curând o anume diferenţă

[1]*Dicţionarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 942.
[2] Rudolf Otto, *Sacrul,* trad. Ioan Milea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002,p. 7.

BDD-A28293 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:05 UTC)

calitativă, ţinând de starea sufletească şi de conţinutul sentimental al credinţei. Acestea din urmă depind în mod esenţial de raportul dintre raţional şi iraţional în ideea de Dumnezeu."[3]

Poezia religioasă este o formă concretă de comunicare, dintotdeauna, a omului cu Dumnezeu. Textele de inspirație divină transfigurează sufletul omului, iar poezia religioasă stă la baza întregii evoluţii a limbii şi a literaturii române, deoarece poezia religioasă demonstrează că spaţiul unde s-a aşezat geneza poporului român a fost un spaţiu creştin în care s-au scris cărți, cu ajutorul lui Coressi, Dosoftei, Antim Ivireanu, Varlaam etc.

Indispensabilă cultului sacral, poezia este limbajul uman predilect în relația dialogală cu sacrul, dar mai precis cu zeul. Ființa umană se confruntă cu necesitatea de a comunica într-un mod intim cu ființa lui și poate comunica numinosul fără să-l conceptualizeze.

Atunci când își propune să identifice sacrul în poezie, critica literară include în sfera ei de interes alegeri cu spectru foarte larg, de la creații literare religioase până la poeme filosofice, mitologice, ermetice.

Având caracteristică transfigurarea realității prin crearea de imagini sensibile, poezia unește profanul ontologic cu sacrul teologic, dând naștere la noi modele poetice, căci ,,doar prin poem, pornind de la aceasta, ajungem la o mai bună înțelegere intuitivă a naturii sale. Natura sa nu este să ascundă, ci să se arate drept adevăr, să se deschidă în lumina adevărului."[4]

Sacrul reprezintă pentru fiecare experiență lirică o provocare neîncetată. La fel cum există vârste ale culturilor și ale poeziei, tot așa există și vârste ale sacrului. Totalitatea imaginilor sacrului dintr-o anumită perioadă istorică generează un anume comportament religios, iar căutarea sacrului este o condiţie necesară pentru găsirea acestuia. La sacru ajunge doar cel care caută şi care este dispus să facă eforturi deosebite pentru a trece dincolo de obişnuinţele şi graniţele lumii vizibile. Pentru că sacrul nu poate fi perceput niciodată direct, dar prin intermediul hierofaniei (a manifestării sacrului în profan) putem ajunge la ceea ce este pentru totdeauna ascuns, voalat.Aşa cum am spus mai sus, sacrul are forme de manifestare care poartă numele de hierofanii. Prin această hierofanie, literatura devine act vestitor prin care se manifestă sacrul. [5]

Aşadar, căutarea sacrului înseamnă fie drumul spre origini, fie întruchiparea binelui absolut în fiinţa divin-omenească a Mântuitorului, fie întoarcerea spre universul ingenuu, interior, adevăratul *locus sacer*, sălaş al lui Dumnezeu. În oricare dintre aceste situaţii problematice s-ar afla, omul mărturiseşte că în subconştientul său legătura cu sacrul este o permanenţă, iar *homo religiosus* manifestându-se în deplinătatea trăirilor sale. După cum afirma şi Blaga, lumea, cu tot ceea ce conţine şi cu tot ceea ce o înconjoară, este un mister ce îşi aşteaptă dezlegarea. ,,Inaparentul divin se retrage în formă, dându-i măsura și posibilitatea revelării de sine în imagine. Starea de revelare a Dumnezeului necunoscut este măsura în care el lasă să se vadă, dă formă apariției într-o imagine."[6]

În *Estetica poeziei lirice,* Liviu Rusu afirmă că poezia nu este irațională, ea aducând la lumină eul originar de sub masca dură a eului empiric: ,,poezia nu se răzvrătește împotriva rațiunii, ci reprezintă o retragere din rațiunea conceptuală, mecanică, în rațiunea vie, în care

[3] *Ibidem*, p. 9.
[4] Dorin Ștefănescu, *Poetalul,* Ed. Limes, Cluj, 2016, p. 59.
[5] În acest sens, H.-G. Gadamer notează: „În orice mărturie artistică este vestit ceva, este cunoscut şi recunoscut ceva. [...] Totuşi, pretenţia mesajului creştin trece dincolo de acest nivel, arătând direcţia contrară. Mesajul arată ce nu le poate izbuti oamenilor şi.şi câştigă tocmai de aici pretenţia şi radicalitatea ofertei sale" („Experienţa estetică şi cea religioasă", în Hans-Georg Gadamer, *Actualitatea frumosului*, traducere de Val. Panaitescu, Editura Polirom, Iaşi, 2000, p. 142).
[6] Dorin Ștefănescu, *Poetica imaginii. O fenomenologie a inaparentului,* Ed. Paideia, București, 2015, p. 294.

BDD-A28293 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:05 UTC)

totul cântă în armonie clară. Ea este expresia fidelă a ceea ce Pascal a numit atât de fericit *la raison du cœur."*[7]

Spaţiul în care s-a dezvoltat poezia românească este un spaţiu predominant creştin, de aceea sintagma „poezie creştină" are tot dreptul să se numească astfel. Poezia creştină este parte integrantă a sacrului, a religiosului. Poetul se cunoaşte pe sine însuşi prin poezie, se redescoperă printr-un univers propriu. Un studiu aplicat asupra relației dintre sacru și poezie îi aparține lui Horia Bădescu. Aici, poetul redă poeziei ceea ce este prin excelență al poeziei, adică îi restaurează sensul. Pornind de la ipoteza că omul, o victimă a crizei identitare cauzate de pierderea stării primordiale, trăiește continuu nostalgia sentimentului. Căutând înlăuntrul său și în imanentul transcendent al lumii sensul prezent-absent, poeziei îi revine un singur rol, acela de a surprinde manifestarea sacrului în realitatea contingentului, de a spori misterul tăcerii ei. Conform concepției blagiene, Horia Bădescu recunoaște că scrierea de poezie înseamnă participarea la sufletul universal în mod creator, co-existând cu unicitatea Ființei: „fiindcă a vedea altfel presupune ascunderea dezvăluirii ascunsului, pentru a-l putea vedea pe acesta manifestându-se în ascunderea sa."[8] Ducând imediat la perplexitate în fața ordinii ascunse a lumii, orbirea himerică îl așază pe poet într-o vale a mirării creatoare, autorul numind aceasta „mysterium mirum care face din poezie o teologie a mirării."[9] Fiind o memorie a Ființei, născându-se acolo unde răsună vocea imperceptibilă, dar perceptibilă a Ființei, nespusul și tăcerea definesc poemul: „Nu cuvintele, ci cantitatea de tăcere conținută-n poem e aceea care măsoară raportul acestuia cu Verbul și permite să percepem cât de mult poemul se află în Logos, în Ființă,"[10] poemul devenind un lung șir de tăceri dar și de revelații. Fiind un fenomen al tăcerii, „fiecare cuvânt ascunde sub – sau mai degrabă *prin* – imaginea expresiei sale un timp al acțiunii proprii."[11] Dar această tăcere „face posibilă nașterea cuvântului dintr-un fel de pat germinativ în care încolțește tot ce poate fi spus și ascultat. Tăcere rezonantă, căci ea își potrivește măsura cu inflexiunile trăirii și ale înțelegerii, găsind nu doar cuvântul potrivit pentru a-i exprima sensul, ci și imaginea activă, semnificația reveriei care îi dă curs liber."[12]

Ghemuindu-se în brațele literaturii din care face parte, poezia are ceva în plus față de acesta, iar Horia Bădescu definește surplusul ca pe o „încărcătură transcendentă a poemului, ca faptă de discurs, cum ar zice Ricoeur, ca metaforă sacră, Verb creator."[13]

În literatură, poezia devine rugăciune, o modalitate artistică de a comunica gândurile, ideile şi sentimentele într-un mod specific liric, în care profunzimea cugetării şi complexitatea exprimării primesc conotaţii dintre cele mai diverse. Poezia devine rugăciune şi rugăciunea devine poezie atunci când divinul se impregnează în versurile artistului prin depăşirea limitelor şi deschiderea orizontului spre logos. Arta limbajului este o facere, o creaţie care imită pe Dumnezeu, poetul fiind inundat de lumina divină, el fiind cel care duce mesajul, aprinde și menține făclia la oameni prin intermediul inter si transtextualităţii remarcând etapele : arta scrierii textului, momentul receptării textului, efectul de purificare provocat de text. Când toate acestea coexistă, ceva „semnificabil se așază în poem, se pune la dispoziția posibilității de a semnifica. [..] Această semnificare diferită de cea a adecvării prin imitație instituie realitatea unei lumi nefamiliare, neîntâlnită în felul în care ea ni se înfățișează , și totuși o lume în care ne regăsim."[14]

[7] Liviu Rusu, *Estetica poeziei lirice,* Ed. Pentru Literatură, București, 1969, p. 178.
[8] Horia Bădescu, *Memoria Ființei. Poezia și sacrul,* Ed. Junimea, Iași, 2008, p. 33.
[9] *Ibidem,* p. 63.
[10] *Ibidem,* p. 184.
[11] Dorin Ștefănescu, *Poetalul,* ed. cit., p. 111.
[12] *Ibidem,* p. 111.
[13] Horia Bădescu, *op. cit.,* p. 171.
[14] Dorin Ștefănescu, *op. cit*., p. 59.

BDD-A28293 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:05 UTC)

Poeții români şi-au asumat o viziune creştină asupra existenţei, iar temele, motivele, imaginea creştină nu sunt numai „ingrediente" oarecare în afara oricărei intenţii de mărturisire creştină.

Poeziile sunt mai mult decât nişte texte lirice, ele sunt hierofanii, deoarece transmit manifestări sacre în planul lumii materiale, fiind și catalizatorul relaţiei dintre raţional şi iraţional, devenind o altă realitate, dar ce face ca în această lume „străină care ne atrage în lumina ei să nu ne simțim străini ? Faptul că înțelegem despre ce este vorba, că acceptăm ceea ce ne e dat să vedem înseamnă că adevărul pe care îl considerăm străin de noi e și al nostru. Poemul ni se deschide pentru că află în noi o deschidere. ''[15]

Poezia religioasă are un mesaj înălțător de transmis cititorilor: poetul este cel care poartă un mesaj înalt în istorie, el este un mărturisitor și un purtător al Logosului, al Iubirii, al Luminii și al Bucuriei. Poezia religioasă este o formă concretă de comunicare, dintotdeauna, a omului cu Dumnezeu, textele de inspirație divină transfigurând sufletul omului, însă „Divinul păstrează distanța; pentru ca el să se retragă în imagine trebuie să existe o distanță care să o primească. Retragerea însăși creează distanța, măsura în care forma capătă imagine."[16]

Poezia religioasă este prima formă de manifestare a literaturii române, căreia i-a adus teme şi motive lirice de mare sensibilitate artistică; viaţa, moartea, iubirea, durerea, jalea, bucuria, credinţa, toate acestea sunt expresii apărute în istoria noastră o dată cu graiul românesc, dar în acelaşi timp sunt taine ale sufletului creştin, taine ale mărturisirii şi-ale împărtăşirii acestui suflet românesc. Sintagma de poezie religioasă este o catalogare generală, iar afirmațiile critice trebuie particularizate și contextualizate în sfera largă a religiosului, complexitatea nuanțelor neputând fi ignorată în pledoaria pentru generalizări și încadrări tipologice.

Într-o carte publicată la începutul anilor '20, Carl Schmitt afirmă: „toate conceptele semnificative ale istoriei moderne a statului sunt conceptele teologice secularizate"[17] iar Jacques Maritain afirmă la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial: „nu în înălțimile teologiei, ci în profunzimile conștiinței profane și ale existenței profane este locul unde acționează creștinismul"[18], reieșind că aici că, în secularismul profan există o mare nevoie de sâmbure providențial. La fel cum religiosul, teologicul, sacrul generează adevărul și luminosul în spațiul întunericului și al rătăcirii de sine, tot astfel poezia religioasă „sfințește" locul pe care se așază alături de celelalte creații lirice contemporane.

Conștientizând un redus interes pentru poezia religioasă, Virgil Nemoianu aduce un reproș istoriilor literare că „nu se ocupă îndeajuns de un aspect mereu prezent în cultura produsă de români: dimensiunea spirituală și religioasă."[19]Însă, deși poezia religioasă românească a fost uneori evitată de istoricii literari, pusă sub semnul întrebării, subapreciată, fiind acuzată de dogmatism și retorism, prin poeți ca Voiculescu, Blaga, Pillat, Nichifor Crainic, Gyr, Fundoianu etc., poezia religioasă conturează rezistența crizelor istoriei, iar prin virtuozitate a avut ecou până azi prin nume ca Valeriu Anania, Daniel Turcea, Paul Aretzu, Doinaș, Ioan Alexandru, Nicolae Ionel, Dan Damaschin etc.

[15]*Ibidem,* p. 59.
[16] Dorin Ștefănescu,*Poetica imaginii. O fenomenologie a inaparentului,* ed. cit., p. 295.
[17]Carl Schmitt, *Teologia politică,* trad. Lavinia Stan și Lucian Turcescu, Ed. Universal Dalsi, 1996, p. 56.
[18] Jacques Maritain, *Creștinism și democrație,* trad. Liviu Petrina, Ed. Crater, București, 1999, p. 43.
[19] Virgil Nemoianu, *Jocurile divinității. Gândire, libertate și religie la sfârșit de mileniu,* Ed. Polirom, Iași, 2000, p. 16.

BDD-A28293 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:05 UTC)

BIBLIOGRAPHY

Bădescu, Horia, *Memoria Ființei. Poezia și sacrul,* Ed. Junimea, Iași, 2008
Gadamer, Hans-Georg, *Actualitatea frumosului*, traducere de Val. Panaitescu, Editura Polirom, Iaşi, 2000
Maritain, Jacques, *Creștinism și democrație,* trad. Liviu Petrina, Ed. Crater, București, 1999
Nemoianu, Virgil, *Jocurile divinității. Gândire, libertate şi religie la sfârşit de mileniu,* Ed. Polirom, Iași, 2000
Otto, Rudolf, *Sacrul,* trad. Ioan Milea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002
Rusu, Liviu, *Estetica poeziei lirice,* Ed. Pentru Literatură, București, 1969
Schmitt, Carl, *Teologia politică,* trad. Lavinia Stan și Lucian Turcescu, Ed. Universal Dalsi, 1996
Ștefănescu, Dorin, *Poetica imaginii. O fenomenologie a inaparentului,* Ed. Paideia, București, 2015
Ștefănescu, Dorin, *Poetalul,* Ed. Limes, Cluj, 2016

BDD-A28293 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:05 UTC)